

OPENINGSREDE VAN DE VIJFTIENDE ALGEMEENE VERGADERING DER NEDERLANDSCHE MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER GENEESKUNST;

GEHOUDEN TE LEIDEN,

den 24sten Junij 1863,

DOOR

DR. J. J. H O M O E T.

Mijne Heeren! Zeer Geachte Medeleden!

Niet zonder schroom heb ik de taak op mij genomen, Uwe werkzaamheden in deze Vergadering te leiden; alleen de bijzondere gehechtheid aan onze Maatschappij, voor welke ik sedert hare oprigting steeds eene groote sympathie heb gevoeld, heeft mij doen besluiten, de zoo moeilijke betrekking van Voorzitter aan te nemen; levendig echter gevoel ik behoefte aan Uwe ondersteuning, die gij mij, ik ben er overtuigd van, niet zult onthouden.

Doordrongen van het hooge gewigt der beraadslagingen, die ons wachten, hebben wij ongetwijfeld allen met verlangen het oogenblik te gemoet gezien, waarop wij elkander hier zouden ontmoeten; ik roep U daarom een hartelijk welkom toe, op deze plaats en in deze stad, welke de eerste van ons Land is, die de Maatschappij ten tweede male binnen hare muren zal vergaderd zien. Aan velen Uwer zullen, even als aan mij, nog de aangename dagen voor den geest staan, hier twaalf jaren geleden doorgebracht. Moge de herinnering aan de goede harmonie en aan den vriendschappelijken toon, die de Derde Algemeene Vergadering hebben gekenmerkt, eenen gunstigen invloed op ons tegenwoordig zamenzijn uitoefenen!

Is het voor ieder nadenkenden mensch eene behoefte, dikwijls, en vooral bij plegtige gelegenheden, een diepe blik in zich zelven te werpen, stil te staan bij hetgeen hem op den afgelegden levensweg wedervaren is en met die overdenkingen winst te doen voor zijn volgend leven; — evenzoo is het ook voor onze Maatschappij noodig bij hare Algemeene Vergadering en in het bijzonder onder de omstandigheden, waarin wij thans verkeerden, onderzoek naar haren toestand te doen, over hare lotgevallen na te denken, niet alleen de lichtzijde op te merken, maar ook de ongunstige verschijnselen, welke zich vertoond hebben, te doen uitkomen en die zelfkennis tot nut voor de toekomst te doen strekken.

Vergunt mij, dat ik U, bij het openen dezer Vergadering, eenige oogenblikken met dit onderzoek bezig houde.

Wanneer wij de jaarboeken onzer Maatschappij raadplegen, zullen wij ons overtuigen, dat de eerste veertien jaren van haar bestaan zich gekenmerkt hebben door eenen gestadigen bloei, eene voortdurende rust en eene ongestoorde eensgezindheid; enkele malen was wel een

wolkje aan den gezigteinder op te merken, dat echter spoedig weder verdween, zonder nadeel aan te brengen; de voornaamste klagt, welke nu en dan vernomen werd, was over te groote rust, men vreesde dat de geest der traagheid zich van onze Maatschappij zou meester maken. Hoe veel onrust en tweedragt, hoe veel stof tot klagen heeft daarentegen het afgelopen jaar opgeleverd! Reeds spoedig na de laatste Algemeene Vergadering pakten zich donkere wolken te zamen, die al meer en meer een dreigend aanzien verkregen en eindelijk als stormen en onweders boven ons hoofd zijn losgebarsten. De aanleiding hiertoe is U bekend. De Wetsontwerpen, regelende het geneeskundig Staatstoezicht enz., zoo lang met ongeduld verwacht, zijn, toen zij eindelijk verschenen, eene bron van twist en verdeeldheid onder de Geneeskundigen geworden. Men zou gaarne een bedaard overleg en een onpartijdig onderzoek gezien hebben, in plaats hiervan is echter, zoowel buiten als in de Maatschappij, eene opgewondene stemming en een hartstogtelijke strijd ontstaan. De adressen, brochures en opstellen, in dagbladen, weekbladen en tijdschriften, waarin aan het geschokt gemoed werd lucht gegeven, waren, helaas! niet geschikt, om bij het publiek de achting voor onzen stand te verhoogen; de meesten toch droegen maar al te zeer de blijken van te groote eigenliefde en van de zucht, persoonlijke belangen te bevorderen. Allengs openbaarde zich in den boezem der Maatschappij eene ernstige en onrustbarende spanning; het adres, op de Vergadering te Tilburg vastgesteld en met meerderheid van stemmen goedgekeurd, werd van verschillende zijden niet alleen in openbare bladen aangevallen, maar ook in adressen aan de Tweede Kamer, niet altijd op humane wijze bestreden; ja sommigen hebben zich niet ontzien, dit te doen, in hunne kwaliteit als Leden der *Nederlandsche Maatschappij tot bevordering der Geneeskunst* en hierdoor, ofschoon ik niet geloof dat het hunne bedoeling geweest is, de waardigheid der Maatschappij aangerand en haren invloed verland; zelfs een der adressanten heeft over deze handelwijze in het openbaar zijne afkeuring met de volgende woorden te kennen gegeven: „Wij hebben,” zoo leest men, „strikt vermeden, als onderteekeenaars ons tevens te doen kennen als Leden der Maatschappij, omdat wij het eenigzins onbillijk vonden — handelde de Maatschappij ook tegen onze wenschen — dadelijk de oproevaan uit te steken en zullen dit voor als nog niet doen, daar dan zeker Nederland het voorbeeld zoude geven van eene betreurenswaardige tweespalt onder Geneeskundigen, zoo als zeldzaam een land zal opleveren” 1).

Later echter had de Maatschappij nog veel heviger aanvallen door te staan, die eene meer noodlottige strekking hadden en die van eene zijde kwamen, waarvan men ze het minst zou verwacht hebben. Eene Afdeeling toch is in openbaar verzet gekomen, in schijn tegen het Hoofdbestuur, doch in wezenlijkheid tegen de Maatschappij zelve; ik zal hieromtrent thans in geene bijzonderheden treden, straks zal daartoe gelegenheid zijn; alleen moet ik vermelden, dat deze Afdeeling, welke

1) *Geneeskundige Courant*, 1862, n°. 43.

gemeend heeft in haren val de geheele Maatschappij te zullen medeslepen, hetgeen gelukkig verhoed is, desniettemin door hare daad en door de gevolgen, waartoe zij aanleiding heeft gegeven, aan de Maatschappij groot nadeel heeft berokkend en hare zedelijke kracht heeft trachten te ondermijnen.

Zullen wij bij zoo veel rampspoed ontmoedigd worden, werkeloos nederzitten en sombere blikken op de toekomst werpen? O neen! dat zij verre, wij zouden dan onze roeping verloothen en onzen pligt verzaken; maar wij hebben er ook geene reden voor. De boom, door ons in 1848, onder gunstige omstandigheden, geplant, en gedurende vijftien jaren met teedere zorg opgekweekt, heeft aan de hevige orkanen weêrstand kunnen bieden; wel is hij geweldig heen en weder geslingerd, wel zijn eenige takken geknakt en enkele afgescheurd, doch hij zelf staat vast en onbewegelijk daar en kan met fierheid zijn kruin ten hemel rigten. Het strekt mij tot eene groote vreugde, hier openlijk te kunnen vermelden, dat bijna al de Afdeelingen en het meerendeel der Leden niet door den stroom zijn medegesleept, dat zij geen deel hebben genomen aan den hartstogtelijken strijd en getrouw zijn gebleven aan de Maatschappij; zelfs meerdere Afdeelingen, al konden zij zich niet met de besluiten der jongste Algemeene Vergadering vereenigen, hebben door hare bezadigde en kalme houding, door haren eerbied voor de Wet, getoond met veel liefde voor de Maatschappij bezielde te zijn. Uit het Verslag van onzen Secretaris zal U dan ook blijken, dat de Afdeelingen en Leden slechts eene betrekkelijk geringe vermindering hebben ondergaan.

Meent echter niet, dat ik den ondervonden tegenspoed en het geleden verlies gering acht; neen, ik be-treur beiden ten hoogste, maar zij mogen geen grond voor moedeloosheid opleveren, wij moeten ze veeleer tot heil onzer Maatschappij trachten aan te wenden.

Even als stormen op het leven in de natuur eene heilzame uitwerking hebben, even als beproevingen voor de ontwikkeling van het hoogere geestesleven noodzakelijk zijn, even als oorlogen en omwentelingen meermalen het middel geweest zijn, om de volken uit hunne traagheid en dofhouding op te wekken, en bij hen een nieuw en krachtig levensbeginsel te voorschijn te roepen; — zoo ook kunnen de stormen, die over onze Maatschappij zijn losgebarsten, eenen weldadigen invloed op hare verdere ontwikkeling uitoefenen. Zal echter deze gunstige uitwerking verkregen worden, dan wordt van onze zijde vereischt eene vurige begeerte, om het doel, dat de Maatschappij zich heeft voorgesteld, te helpen bevorderen. Ik wil daarom dit doel U nogmaals voor oogen stellen, nagaan in hoe verre wij dit bereikt hebben en U, naar aanleiding van het gebeurde, tot eene grootere krachtsinspanning opwekken.

Den band tussehen de Geneeskundigen van het Vaderland naauwer toe te halen, — dit grootsche denkbeeld vervulde onze harten, toen wij de Maatschappij hebben opgericht, wij hebben het aan het hoofd harer Wet geplaatst en het steeds als haar hoogste doel en hare verhevenste roeping blijven beschouwen. Zijn onze ijverige pogingen met eenen gewenschten uitslag bekroond geworden? Heeft de Maatschappij in dat opzigt aan onze

verwachting beantwoord? Wij kunnen hierop, ten minste voor een gedeelte, een bevestigend antwoord geven. Vergelijkt men het verkeer onder de Geneeskundigen vóór 1848 met dat van lateren tijd, dan is zeker een groot verschil merkbaar. Vroeger waren zij voor het meerendeel vreemd aan elkander, ieder ging veelal zijn eigen weg, onverschilligheid en dikwijls vijandschap waren daarvan het gevolg; ik wil niet zeggen, dat dit alles thans geheel is weggenomen, maar zonder twijfel wordt het zeldzamer aangetroffen en is door onze Maatschappij eene groote toenadering teweeggebracht. De Algemeene Vergaderingen vereenigden jaarlijks een aantal Geneeskundigen uit verschillende oorden van ons Vaderland, die, zich nauwelijks bij naam kennende, anders nimmer in aanraking zouden gekomen zijn; zij leerden elkander kennen en hoogachten, en behielden van die bijeenkomsten, waar steeds de grootste eensgezindheid en de meeste hartelijkheid heerschten, eenen duurzamen indruk. Maar bovenal heeft het verkeer in de Afdeelingen veel bijgedragen, om dien band onder de kunstbroeders naauwer toe te halen. De minder goede verstandhouding, die vroeger meestal tusschen Geneeskundigen van dezelfde plaats werd opgemerkt, is veel verbeterd; de verwijdering, die alle vriendschappelijke toenadering onmogelijk maakte, is weggenomen; allerwege hebben wij meerdere overeenstemming zien ontstaan. Eene grievige, welke voorheen tot groote onaangenaamheden zou aanleiding gegeven hebben, wordt thans op de Vergadering besproken en, na eenige opheldering, gemakkelijk uit den weg geruimd. Indien zich iemand tegen de waardigheid van onzen stand mogt vergrepen hebben, wordt hij hierover ten ernstigste onderhouden, of, zoo noodig, uit onze Maatschappij verbannen; de vrees hiervoor heeft reeds menigeen van onwaardige handelingen teruggehouden.

Dat wij ons echter van dezen naauwen band onder de Geneeskundigen nog geene te groote illusies moeten maken is, helaas! overtuigend gebleken. Wanneer het leven zoo kalm en rustig daar henen gaat, meent men reeds een goed eind op den weg der volmaking te hebben afgelegd, maar zoodra de beproevingen komen, ondervindt men spoedig, zich door zelfbedrog te hebben laten misleiden. Wij hebben in het afgelopen jaar de treurige ondervinding opgedaan, dat er weinig noodig was, om die zoo geroemde verbroedering eensgezindheid bij velen te doen verflaauwen en het vuur van twist en tweedragt weder te ontsteken. Dat wij van het hooge standpunt, waarop wij ons geplaatst waanden, zijn afgerukt, dat wij tot meerdere zelfkennis zijn gekomen, is eene eerste vrucht van het doorgestane leed. Moge de ondervondene teleurstelling ons tot een prikkel verstreken, met meer kracht naar het voorgestelde doel te streven. Ten einde dit echter met vrucht te kunnen doen, zal het noodig zijn den vijand te kennen en te bestrijden, die de oorzaak der gestoorde eensgezindheid is geweest. — Zijn naam is egoïsme! — Wel is het onze Maatschappij gelukt, door het met elkander in aanraking brengen der Geneeskundigen, de vroegere klove grootendeels te dempen, openbare vijandschap tegen te gaan en onzen stand onteerende handelingen meermalen te voorkomen, — doch om eene ware verbroedering tot stand te brengen moeten de zielen door harte-

lijke toegenegenheid vereenigd worden. Maar deze heeft nog te dikwijls ontbroken en is ook niet mogelijk, zoo lang de zelfzucht, die geessel van ons geslacht, te groote heerschappij voert. Wij moeten niet alleen bedacht zijn op eigen roem en voordeel, maar ook het heil en het geluk onzer broederen ter harte nemen en er ons zelfs eenige opoffering voor willen getroosten. Niet door schoone woorden of door fraaije vriendschapsbetuigingen, maar door daden moeten wij blijken geven van onze opregte gezindheid en gaarne iedere gelegenheid aangrijpen, om elkander de behulpzame hand te bieden, te bemoedigen en op te wekken. Wanneer wij zoo gezind zijn, zullen wij niet zwijgen, indien de goede naam van een onzer wordt aangerand, of door een medelijdend schouderophalen of door eenige dubbelzinnige woorden het publiek in de opgevatte ongunstige meening versterken, maar onze verontwaardiging over iedere lasterlijke aantijging doen blijken. Wij zullen geene te hooge gedachte van ons zelve hebben en de verdiensten van anderen op prijs stellen. Het zal ons streven niet wesen, altijd *onze* meening te doen zegevieren, maar die gaarne voor eene betere opofferen. Zelfverloochening sluit echter zelfstandigheid niet uit; integendeel, beiden zijn noodig; wij zullen door een zelfstandig en vast karakter voor flauwheid en beginselloosheid bewaard worden, wij zullen wat wij voor waar en goed houden met ijver weten te verdedigen, doch tevens ons aan de meerderheid onderwerpen, als onze overtuiging met de hare in strijd is.

Zoo wij door zulk eene belanglooze vriendschap vereenigd waren, welk eene verbaazende kracht zou dan onze Maatschappij niet kunnen ontwikkelen! Indien slechts het meerendeel harer Leden ernstig naar dat doel streefde, zou de achting voor onzen stand vrij wat meer opgewekt worden dan door Wetten of Verordeningen, door eeretekenen of andere onderscheidingen. Ieder onzer zal zich echter bewust zijn, dat hij te veel voor zich zelve, te weinig voor anderen geleefd heeft; wij zullen elkander veel te vergeven hebben; maar laten wij dit dan ook van ganscher harte doen, zonder eenige rancune over te houden.

Moge het verledene eene krachtige opwekking wezen tot meerdere liefde, tot meerdere eengezindheid, dan zal het dienstbaar kunnen zijn, om den band tusschen de Geneeskundigen inniger en nauwer te doen worden.

Het tweede doel, hetwelk onze Maatschappij zich ter bereiking heeft voorgesteld, is: de belangen der Nederlandsche Geneeskunstoefenaren te behartigen. In engeren kring zijn hiertoe door de Afdeelingen reeds vele pogingen aangewend, soms met goed gevolg. Telkens, wanneer de gelegenheid zich aanbod, heeft het Hoofdbestuur, namens de Maatschappij, zich in het belang der Geneeskundigen tot de Hooge Regering gewend, nu onlangs nog ten behoeve van onze West-Indische kunstbroeders. Wat wij verrigt hebben tot het verkrijgen eener nieuwe geneeskundige Staatsregeling, is U bekend. Sedert de oprigting onzer Maatschappij heeft dit steeds een voorwerp van onze bijzondere belangstelling uitgemaakt, geene gelegenheid hebben wij laten voorbijgaan, om naar de verwezenlijking van dit doel te streven, met den meesten aandrang en de grootste volharding

hebben wij aan de Regering en aan de Volksvertegenwoordiging den treurigen toestand onzer tegenwoordige Wetgeving blootgelegd en op de dringende behoefte van hare geheele hervorming aangedrongen.

Gaarne zult gij met mij hulde brengen aan onzen verdienstelijken HELPE, die een groot gedeelte van zijn leven met onverflaauwd ijver voor deze zaak gestreden heeft en als een onvermoed kampvechter ons voortdurend tot dien strijd heeft angevuurd en ons daarbij tot gids gestrekt heeft. Zijne met zorg bewerkte memoriën, waarin hij de beginselen onzer Maatschappij in Wetsartikelen heeft geformuleerd, zullen in de geschiedenis van onze geneeskundige Wetgeving eene eervolle plaats innemen. Zoo lang onze Maatschappij zal bestaan, zal zij den man, met dankbaarheid gedenken, die gedurende veertien jaren, geheel belangloos, zijnen tijd en zijne krachten aan haar heeft toegewijd en in zoo vele opzigten tot haar heil is werkzaam geweest.

Ofschoon wij langen, zeer langen tijd te vergeefs onze stem deden hooren, mogten wij toch eindelijk eenige vrucht van onze pogingen aanschouwen, want zeker zou, zonder den aanhoudenden aandrang van onze zijde, het tegenwoordig Ontwerp nog niet zoo spoedig het levenslicht aanschouwd hebben. Bij de gebreken, welke de voorgedragene Wetten nog aankleven, zal echter ieder onbevooroordeelde tot de overtuiging gekomen zijn, dat zij veel goeds bevatten en dat dit goede met het stelsel der Maatschappij volkomen overeenstemt.

Het waren juist deze Ontwerpen van Wet, die, zoo als ik reeds opmerkte, aanleiding hebben gegeven tot de beroeringen, welke in ons midden ontstaan zijn. Mogen zij ons tot leering dienen, opdat wij in het vervolg de klippen vermijden, waarop wij thans gestrand zijn. Zoo ooit weder geneeskundige Wetten aan ons oordeel onderworpen worden, dat wij dan bewijzen geven ook in dit opzigt met vrucht ons egoïsme bestreden te hebben, dat wij dan weder vragen wat het algemeen belang bevorderlijk kan zijn, wat tot heil van den Staat en tot welzijn van het volk kan verstreken en minder uitsluitend voor onze eigene behoeften, voor onze eigene wenschen in het strijdperk treden.

Maar vooral zullen wij bij het behartigen van de belangen van onzen stand diep doordrongen moeten worden van de noodzakelijkheid, dat, even als in iederen welgeordenden Staat, zoo ook in onze Maatschappij, de minderheid zich aan de meerderheid behoort te onderwerpen; want, indien op nieuw aan dit hoofdbeginsel werd afbreuk gedaan, zou zeker onze instelling met haren ondergang bedreigd worden.

Eindelijk blijft mij nog over te spreken over de bevordering van het doel onzer Maatschappij, door de gezamenlijke beoefening der Geneeskunst en der geneeskundige wetenschap en door het meer algemeen verspreiden van kennis omtrent de Gezondheidsleer. Te veel zou ik van Uw geduld vorderen, wanneer ik eenigzins uitvoerig wilde schetsen, welke vruchten ons wetenschappelijk streven heeft opgeleverd en vooral wat wij in het bijzonder voor de Geneeskundige Statistiek, voor de kennis der Volksziekten, voor de Geneeskundige Politie en de Openbare Gezondheidsregeling en voor de Geschiedenis der Geneeskunde gedaan hebben.

De verslagen van den wetenschappelijken arbeid onzer Afdelingen en de rapporten onzer vaste en tijdelijke Commissiën bevatten een schat van kennis, waaraan wij eene des te grootere waarde mogen hechten, als men bedenkt, dat deze niet slechts door de samenwerking van velen en dus niet zonder onze Maatschappij kon verkregen worden. Met voldoening mogen wij het oog vestigen op het *Tijdschrift* en op de *Bibliotheek*, zij staan daar als duurzame gedenkteekenen van onzen belangstellenden ijver en leveren het bewijs, hoe veel men door vereende kracht kan daartstellen. De Volksvoorzittingen over Gezondheidsleer, door eenige Afdelingen gehouden, en de maatregelen, door onze tusschenkomst, in het belang der openbare gezondheid genomen, doen zien, dat wij ook voor dat doel met goed gevolg zijn werkzaam geweest.

Al mogen wij dan met eenige ingenomenheid terugzien op hetgeen door ons op wetenschappelijk en sociaal gebied verrigt is, zoo kan ik echter niet verzwijgen, dat wij veel meer hadden kunnen en moeten doen. Traagheid en onverschilligheid, al weder de vruchten van het egoïsme, waren hiervan de oorzaak. In sommige Afdelingen wordt geklaagd over de slechte opkomst der Leden op de Vergaderingen; in andere over de weinige lust tot wetenschappelijk onderzoek; van enkele wordt in het geheel geen verslag ontvangen. Hoe dikwijls hebben niet de Commissiën hare werkzaamheden niet of slechts onvolledig kunnen ten uitvoer brengen, wegens gebrek aan medewerking, wegens het niet verschaffen van inlichtingen, die zij soms herhaalde malen met den meesten aandrang hadden verlangd.

De gevaren, waaraan wij in het afgelopen jaar blootgesteld waren, zijn wel in staat ons van de noodzake-

lijkheid te overtuigen, dat alle flauwheid en onverschilligheid moeten verdwijnen, dat een nieuw en krachtig leven in onze Maatschappij moet gewekt worden. Wij willen trachten ons zelve te verloothen en geene moeite en geen tijd ontzien, om ieder in zijne Afdeling den zin te verlevendigen voor wetenschappelijke nasporingen en voor het bevorderen van alles wat tot de volksgezondheid betrekking heeft.

Indien het mij gelukt is, U het egoïsme onder zijne verschillende vormen te hebben doen kennen als de oorzaak, welke de krachtige ontwikkeling van onze Maatschappij in den weg staat, welaan dan, dat wij met moed den strijd tegen dezen vijand ondernemen. Men achte dien echter niet te licht, indien wij ons slechts tot het uiten van wenschen bepalen, zullen wij weldra nieuwe teleurstellingen te gemoet gaan; het moet eene zaak van ons hart worden, die ons met geestdrift vervult; laten wij daarom op dezen plegtigen stond het vaste voornemen opvatten, zoo veel in ons vermogen is, alle middelen te zullen aangrijpen, welke strekken kunnen om den bloei onzer Maatschappij te bevorderen.

Wij zullen in de gelegenheid zijn reeds terstond op deze Vergadering hiervan de blijken te geven. Onze beraadslagingen zullen zich dan moeten kenmerken door een geest van welwillendheid en onderlinge toegevendheid; ieder zal rond voor zijn gevoelen uitkomen en vrij zijne overtuiging openbaren, doch bedaard en kalm, zonder hartstogtelijke opgewektheid en vooral zorgvuldig vermijden, om met opzet iemand eenig beleedigend woord toe te voegen. In de vaste overtuiging, dat dit Uw aller streven zal zijn, open ik de Vijftiende Algemeene Vergadering.

JAARVERSLAG VAN DEN TOESTAND DER NEDERLANDSCHE MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER GENEESKUNST,

GELEZEN IN DE VIJFTIENDE ALGEMEENE VERGADEERING
TE LEIDEN,

den 24sten Junij 1863,

DOOR

DR. J. Z E E M A N,

Hoofdbestuurder-Secretaris.

M. H.!

Den staat onzer Maatschappij in het jaar, dat tusschen deze en de vorige Algemeene Vergadering verstreek, hier in het geheugen terug te roepen: zou dat wel noodig zijn voor ons, die in al wat er voorviel leefden, die er deel in namen met zoo driftige belangstelling als ooit? Toch zou het goed kunnen zijn, zoo de opvatting van het gebeurde niet bij allen dezelfde, zoo meniger waarneming met dwaling vermengd, zoo het verschil van begrippen, daaruit voortgevloeid, inmiddels voor vereffening vatbaar is geworden door een allengs bedaarder inzicht.

Maar is die lengte van tijd reeds daar? Wij hopen het, want, hoe het ook zij, dat verslag te geven is een

wettige pligt, aan het Hoofdbestuur opgelegd, en de Secretaris allerminst mag voorgaan noch volgen in het overtreden onzer Wet. Mag hij uit dien hoofde vertrouwen, dat gij hem wel wilt hooren, hij vleit zich daarmede te eerder, wijl wij beginnen zullen met het ééns te zijn, namelijk: over den indruk, dien op het eerste gezigt de toestand der Maatschappij op ons maakt.

Vertoont zij niet aan ieders oog gedurende het doorgeworsted jaar een voortdurende staat van beroering, van gisting, van inwendigen strijd, dien het vergeefsche moeite zou zijn te verhelelen, wijl die niet binnen de muren der Afdelingen en onzer Vergadering besloten bleef, maar ginds en her naar buiten te voorschijn trad.

Veel is er omgegaan in den boezem onzer Maatschappij, niet minder toch ook in de gemoederen van hen, die buiten haar stonden en die onze leden nu eens aan deze dan weder aan gene zijde uit onzen bond trachtten los te scheuren, om voor hunne tegenover elkander gebalde partijen tijdelijke bondgenooten te winnen.

Is er veel gevoeld, zeer veel is er gezegd, geprutteld en geschreeuwd, en even veel nagedacht?

Zigtbaar waren en zijn nog de teekenen van hevige beweging, die zich voortzet tot den dag van heden. En waartoe heeft zij geleid?

Was het oefening of verspilling van kracht? In het laatste geval doet die ziekelijke levenswijze de ernstige vraag